

Кримінальне право

УДК: 343.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15616853>

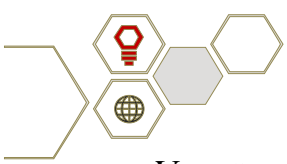
Відмежування державної зради від пособництва державі-агресору

Глущенко Марк Ігорович

Студент, студент 2 курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Григорія Сковороди, 77, м. Харків,
Харківська область, 61024, Україна,
Email: mark.hlushchenko.gov@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3340-4331>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** Розмежування понять державної зради та пособництва державі-агресору у межах воєнного часу розглядається як важливий аспект удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування. Проблематика правового визначення дій осіб, що співпрацюють з агресором, викликає необхідність чіткого нормативного регулювання, які є відповіддю на запит суспільства, справедливе та однозначне правозастосування. З цієї точки зору аналіз відповідних кримінально-правових норм дозволяє не лише виявити труднощі при їх застосуванні, але й сформулювати пропозиції про удосконалення критеріїв кваліфікації відповідних злочинів. Використання методу правового порівняння у поєднанні з системним аналізом правових положень сприяло формулюванню бачення явища, котре дало змогу виявити прогалини у чинному законодавстві, і спільно окреслити можливі напрями його подальшої трансформації. Особлива увага приділяється вивченню практики притягнення до відповідальності осіб за статтями 111 та 111-2 Кримінального кодексу*

України, з урахуванням форм їхньої участі у діяльності окупаційних органів чи підтримці держави-агресора. У такому підході дослідження набуває не лише науково-теоретичного, а й прикладного значення, сприяючи поглибленню розуміння меж кримінальної відповідальності та вдосконаленню механізмів її реалізації.

Ключові слова: державна зрада, пособництво, держава-агресор, національна безпека, кримінальна відповідальність.

Distinction between high treason and aiding the aggressor state

Hlushchenko Mark Ihorovych

Student, 2nd-year student of the Faculty of Prosecution

Yaroslav Mudryi National Law Universit,

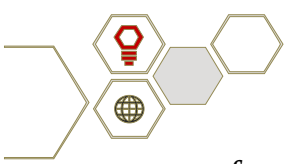
77 Hryhoriia Skovorody Street, Kharkiv,

Kharkiv Region, 61024, Ukraine,

Email: mark.hlushchenko.gov@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3340-4331>

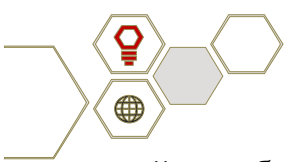
Abstract. *The distinction between the concepts of high treason and aiding the aggressor state in the context of wartime is considered an important aspect of improving criminal legislation and the practice of its application. The issue of legal definition of the actions of persons cooperating with the aggressor necessitates clear regulatory provisions, which are a response to public demand for fair and unambiguous law enforcement. From this perspective, the analysis of relevant criminal law norms allows not only to identify difficulties in their application but also to develop proposals for improving the criteria for qualifying such crimes. The use of the legal comparative method in combination with a systematic analysis of legal provisions contributed to the formation of a vision of the phenomenon, which made it possible to identify gaps in current legislation and jointly outline possible directions for its further*

transformation. Particular attention is paid to the study of the practice of bringing individuals to justice under Articles 111 and 111-2 of the Criminal Code of Ukraine, taking into account the forms of their participation in the activities of occupation authorities or support of the aggressor state. In this approach, the research acquires not only theoretical but also practical significance, contributing to a deeper understanding of the boundaries of criminal liability and improving the mechanisms of its implementation.

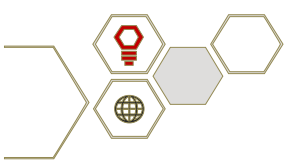
Keywords: *high treason, aiding, aggressor state, national security, criminal liability.*

Постановка проблеми . З часу початку повномасштабної агресії Росії проти України юридична система опинилася перед викликами, які вимагають не лише ефективного покарання винних, а й чіткого, внутрішньо узгодженого розмежування понять у кримінальному праві. Одним із таких викликів стало відмежування державної зради від пособництва державі-агресору. Попри нормативну автономію, закріплену у статтях 111 та 111-2 Кримінального кодексу України діянь [1], судова практика демонструє складність їхньої диференціації, де часто породжує розбіжності в кваліфікації однорідних діянь. В умовах війни, коли суспільство вимагає рішучих дій щодо колаборантів, надмірна розмитість понять може породжувати не правосуддя, а помилкову уніфікацію, що підриває принцип юридичної визначеності. Деякі дії, котрі за своєю природою є злочинами допоміжного характеру, нині кваліфікуються як державна зрада, тоді як інші, навпаки, залишаються в тіні або отримують поблажливу оцінку. У роботі науковців Дудорова О.О., та Мовчана Р.О., [2], справедливо піднімається питання про нормативну конкуренцію між статтями, які стосуються злочинів проти основ національної безпеки, й пропонується подолання цієї конкуренції через уточнення критеріїв активності, умислу та ступеня шкоди. Проблема стає ще глибшою, якщо врахувати громадське сприйняття. Аналітичні звіти правозахисної спільноти [3], свідчать про те, що довіра до правосуддя залежить не лише від суворості покарання, а й від чіткості

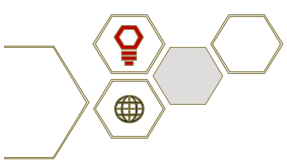

його обґрунтування. Визначно це стосується справ, які стосуються «побутової» колаборації - коли йдеться про участь у проросійських заходах, надання ресурсів або інформаційної підтримки окупантам. У багатьох випадках суспільний запит і юридичні підстави перебувають у складному балансі. У межах цього з'являються законодавчі ініціативи, конкретно законопроект №9069, який має на меті запровадження нових критеріїв для визначення пособництва ворогу. Ця спроба реформування законодавства - реакція не лише на правозастосовчу плутанину, але й на реальний досвід воєнного часу, який відкрив низку прогалин у чинному правовому механізмі. Натомість навіть у разі його прийняття залишиться потреба в тлумаченні, осмисленні та глибокому аналізі вже наявного корпусу рішень [4]. Відтак, метою даної наукової статті є з'ясування меж між поняттями державної зради та пособництва державі-агресору з урахуванням нормативних джерел, практики їх застосування, наукових підходів та поточних законодавчих ініціатив. Завдання полягає у виявленні типових правозастосовчих проблем, аналізі змісту юридичних конструкцій, а також оцінці перспектив вдосконалення кримінального законодавства України в частині захисту національної безпеки [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нормативний зміст статті 111-2 Кримінального кодексу України [1] аналізувався із застосуванням підходу правової інтерпретації. Цей метод дав змогу не лише заглиблено осмислити конструкцію окремих ознак складу злочину, а й простежити внутрішні взаємозв'язки між ними. Джерельною базою для тлумачення виступив коментар С.В. Радченка [16], в якому системно викладено авторське бачення класифікації різновидів пособництва, охоплених цією нормою. У межах такого аналізу винятковий акцент було зроблено на поняттях «пасивна допомога», «нейтральна підтримка» та «матеріальне сприяння», що використовуються як аналітичні орієнтири для уточнення меж кримінальної відповідальності. Саме на підставі цієї інтерпретації вдалося виявити труднощі, які виникають при відмежуванні ст. 111-2 КК України від суміжних складів, конкретно державної зради та колабораційної діяльності, а також визначити потенційні проблеми правової

невизначеності, котрі постають у процесі її практичного застосування. В дослідженні використовувалися додаткові підходи, окремо при аналізі правових норм, судової практики й порівнянні наукових підходів. Важливу роль у цьому відіграли як Кримінальний кодекс, так і Кримінально-процесуальний кодекс України [5], які забезпечили глибше розуміння механізмів переслідування за новою нормою про пособництво державі-агресору. Поряд із цим, вагоме значення мав також Закон України «Про національну безпеку України» [17], який окреслює окремі аспекти взаємодії з державою-агресором у контексті безпекової політики в умовах воєнного стану. На додачу до нормативного аналізу, невід’ємним елементом дослідження став розбір матеріалів, розміщених на провідних правозахисних та експертно-аналітичних платформах, таких як JustTalk [7], ZMINA [3] і Центр політико-правових реформ [8]. Вивчення зазначених публікацій дало змогу систематизувати існуючі підходи до правового тлумачення понять, пов’язаних із колабораційною діяльністю, вони є непересічно значущим в умовах збройного конфлікту та зміненої безпекової реальності. Огляд цих джерел дозволив також зафіксувати характерні риси правозастосовної практики та окреслити проблеми, які виникають при імплементації нових кримінально-правових норм у практичну діяльність органів досудового розслідування та суду. Окрім сприйняття в межах дослідження була приділена співвідношенню між статтею 111-2 КК України та іншими суміжними кримінальними правопорушеннями - такими як державна зрада (ст. 111) та колабораційна діяльність (ст. 111-1). Порівняльний аналіз їхнього складу дозволив виявити концептуальні труднощі у визначенні меж застосування кожної норми, а також сформулювати низку спірних моментів, які залишаються відкритими у сфері правозастосування. Значущим доповненням до джерельної бази слугувала наукова публікація, підготовлена в межах дослідницької роботи на базі Донецького національного університету [2]. У ній обґрунтовано кілька методологічних підходів до розмежування державної зради та пособництва, разом із врахуванням таких елементів, як суб’єктивна сторона правопорушення, характер вчинених дій та об’єкт посягання. Викладене в статті дало змогу

розширити застосування порівняльно-правового методу в межах дослідження, водночас посилюючи аргументацію з приводу потреби системного аналізу кожного із суміжних складів злочинів. Зазначене поєднання джерел і підходів сприяло формуванню цілісного уявлення про правову природу відповідних норм та виявленню слабких місць чинного нормативного регулювання. Не можна оминути, що отримані результати дозволили точніше кваліфікувати дії, які в практиці можуть бути неоднозначно віднесені до різних кримінально-правових категорій, котрі своєю чергою, є необхідною умовою для формування виважених рішень у діяльності правоохоронних органів.

Результати. Аналіз судової практики про застосування ст. 111-2 КК України демонструє складність розмежування колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору. Незважаючи на наявність нормативного закріплення, судові рішення свідчать про відсутність єдності у підходах до кваліфікації дій обвинувачених. Це породжує ризики правової невизначеності, унікально в умовах збройної агресії, коли широке коло осіб вимушено взаємодіяти з окупаційними структурами для забезпечення базових потреб населення. Відсутність уніфікованих критеріїв правової оцінки таких дій зумовлює нерівномірність правозастосування та загрозу криміналізації діяльності, що не має очевидного умислу на сприяння агресору. Як зазначається у дослідженні JustTalk, у справах, порушених за статтями 111, 111-1 і 111-2 КК України у 2016–2022 роках, ключовими виявились саме проблеми з тлумаченням суб'єктивної сторони злочину, меж «добровільності» участі в окупаційних процесах, а також оцінки контексту дій обвинуваченого [7]. У багатьох випадках суди ототожнюють виконання розпоряджень окупаційної адміністрації з пособництвом, не надаючи належної уважності особистим мотивам, примусу або соціальній функції таких дій. У цьому контексті вкрай помітним є напрацювання узгодженої судової практики, яка враховувала б не лише формальні ознаки участі в окупаційних процесах, а й реальні наміри, ступінь впливу на військові інтереси агресора та обставини, що зумовили поведінку особи. У рішенні № 106252531 [9], особа обвинувачувалася у пособництві через організацію гуманітарної

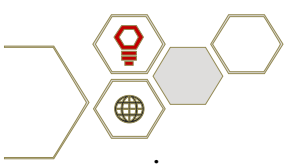

допомоги за вказівкою окупаційної адміністрації. Суд визнав ці дії такими, які не мали ознак прямої участі у воєнних злочинах або передачі інформації, проте кваліфікував їх за ст. 111-2. Такий спосіб ставить під сумнів дотримання принципу справедливості, оскільки межа між наданням базової допомоги населенню та умисним сприянням ворогу виявляється розмитою. Це також викликає запитання з приводу необхідності врахування обставин примусу, тиску або відсутності альтернатив у діях особи. Подібна ситуація спостерігається і в рішенні № 113430160 [10]. Там йдеться про участь особи в організації так званих “виборів” на окупованій території. Суд дійшов висновку, що така діяльність є формою пособництва, однак не проаналізував, наскільки дії обвинуваченої сприяли досягненню воєнних цілей держави-агресора. Відсутність конкретного аналізу впливу таких дій на безпекову ситуацію або легітимацію окупаційного режиму послаблює переконливість вироку. Це вказує на необхідність застосування чітких критеріїв оцінки причинно-наслідкового зв'язку між діями особи та загрозами національній безпеці. Також у справі № 112221947 [11], ключовим стало питання кваліфікації педагогічної діяльності в закладі, що функціонував за стандартами держави-агресора. Суд розцінив викладання як пособництво, не зважаючи на відсутність доказів безпосереднього умислу на сприяння воєнній агресії. Подібна позиція підкреслює наявність проблем у визначенні суб'єктивної сторони злочину, винятково у випадках, коли діяльність особи має ознаки звичайного трудового виконання обов'язків у складних обставинах. У таких випадках ігнорування мотиваційної складової дій може призводити до надмірного репресивного тлумачення норми. А у рішенні № 107934917 [12], предметом розгляду стала участь у забезпеченні функціонування транспортної інфраструктури на користь окупаційної адміністрації. Незважаючи на технічний характер виконуваних обов'язків, суд прирівняв їх до активного сприяння діям ворога. Такий засіб створює небезпечний прецедент розширеного тлумачення складу злочину, коли будь-яка діяльність у сфері життєзабезпечення населення може бути інтерпретована як пособництво. Відсутність чіткого методологічного підходу до правової оцінки нейтральних дій у зоні окупації

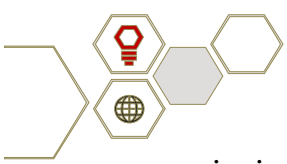

може призвести до масового переслідування осіб, які діяли в умовах обмеженого вибору. Вдодаток науковий аналіз, застосований у статті з «Вісника кримінального судочинства» [13], підкріплює зазначені спостереження щодо складності правозастосування у справах, пов'язаних зі ст. 111-2 КК України. Автор переконливо аргументує, що межі між державною зрадою, колабораційною діяльністю та пособництвом залишаються розмитими як на рівні нормативного регулювання, так і у практиці органів досудового розслідування та суду. Наголошується, як формальний розгляд до кваліфікації з опорою лише на зовнішній зміст дій без урахування мотивів, обставин вчинення та контексту окупації - призводить до хибної криміналізації діяльності, яка в умовах збройного конфлікту могла бути зумовлена примусом або необхідністю забезпечення життєдіяльності населення. У статті також звертається увага на невинуватену підміну понять, коли участь у соціальній чи адміністративній функції автоматично трактується як активне сприяння державі-агресору. Правник підкреслює потребу оцінювати не лише формальний зміст дій, а й їх фактичні наслідки для інтересів держави-агресора, тобто чи мали вони реальний вплив на її військові або політичні цілі. Такий акцент на контекстуальній і цілеспрямованій оцінці відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини та принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності. Разом із тим, зазначається, що відсутність усталеної позиції Верховного Суду, яка могла б забезпечити уніфікацію тлумачення суміжних норм, а також нестача системної аналітики в українському кримінальному праві залишають правозастосувача наодинці з оціночними категоріями. Це, в свою чергу, сприяє розбалансованості рішень у справах, що мають подібні фактичні обставини, і створює ризики порушення принципу юридичної визначеності.

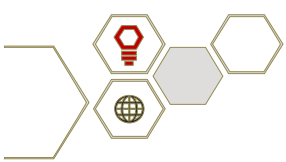
Дискусія. Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році Україна внесла зміни до ряду кримінально-правових норм, включно до статей 111 і 113 Кримінального кодексу. Формальною метою цих змін було посилення захисту основ національної безпеки, однак фактична реалізація виявила низку проблем, які негативно позначаються на єдності правозастосування. Спершу

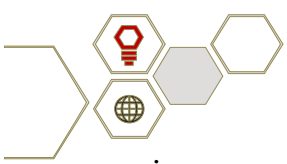
ідеться про конкуренцію між нормами про державну зраду, колабораційну діяльність та диверсію. У публікації Центру політико-правових реформ [8] обґрунтовано звертається наголос на те, як такі перетини створюють значну правову плутанину. Судді, слідчі та прокурори нерідко опиняються перед складним вибором у зв'язку з правильною кваліфікацією дій обвинуваченого, тому це породжує ризики неоднакового підходу в аналогічних ситуаціях. З головних проблем є те, що нові конструкції статей часто вводять подібні чи суміжні ознаки складів злочину, не визначаючи чітких критеріїв для їх розмежування. Скажімо у ситуаціях, коли особа передає інформацію чи надає допомогу ворожій стороні, постає питання, чи йдеться про державну зраду, чи колабораційну діяльність, чи про пособництво. Відсутність уніфікованих підходів призводить до того, що аналогічні дії можуть трактуватись у межах різних статей, із суттєво відмінними наслідками для особи. Особливо небезпечним наслідком таких законодавчих змін стало те, що внаслідок поспіху та браку експертного обговорення норми втратили системність. Кваліфікуючі ознаки, як-от вчинення злочину в умовах воєнного стану, були додані вибірково й не завжди логічно. Це викликає сумніви на рахунок правової визначеності та суперечить принципу законності, згідно з яким усі кримінальні норми мають бути чіткими, зрозумілими та передбачуваними. Також піднімається питання про зворотну дію норм у часі. Деякі формулювання почали діяти пізніше, ніж подібні склади злочину в інших нормах, що спричиняє проблеми при оцінці дій, вчинених у перші дні повномасштабного вторгнення. Поглиблений розгляд дослідник публікації приділяє диспропорціям у санкціях. Для прикладу, максимальне покарання за шпигунство становить до п'ятнадцяти років позбавлення волі, тоді як за державну зраду - довічне ув'язнення. Цікавим є те, що за обсягом і суспільною небезпекою окремі дії в межах шпигунства можуть бути не менш загрозливими, ніж зрада, однак держава обрала різну політику покарання. Такий підхід ставить під сумнів дотримання принципу пропорційності, котрі є фундаментальним у кримінальному праві. Ще однією проблемою є обмеження щодо застосування амністії. Нові зміни до законів про

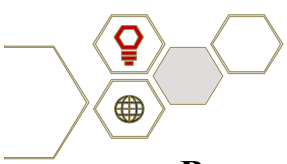
амністію виключають можливість пом'якшення покарання для осіб, засуджених за державну зраду, незалежно від обставин. Подібне тлумачення не узгоджується з гуманістичним підходом і принципом диференціації кримінальної відповідальності, оскільки суперечить необхідності врахування ступеня вини, мотивів і конкретної ролі особи у вчиненні злочину. Ця публікація демонструє, що наявні норми не забезпечують цілісної правової системи, яка дозволяє чітко розмежовувати дії за ступенем суспільної небезпеки. Таке не лише ускладнює роботу правоохоронних органів, а й підриває довіру до системи кримінальної юстиції. В умовах війни, коли дії багатьох осіб можуть мати суперечливу природу, зростає потреба у чітких, логічно узгоджених і конституційно обґрунтованих нормах, які не допускають довільного тлумачення. Коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України, підготовлений авторським колективом під керівництвом Радченка О.І., та Вакуленко Є.В., [16], пропонує ґрунтовне бачення правової природи цього нововведення. У коментарі наголошується, що мета цієї норми полягає не у дублюванні складу державної зради, а у запровадженні самостійної кримінально-правової конструкції для випадків, коли особа, діючи без прямого умислу на шкоду Україні, фактично сприяє реалізації інтересів держави-агресора. Цей підхід пояснюється потребою охопити латентні форми загроз, які не підпадають під дію існуючих статей, але становлять небезпеку для національної безпеки. У тексті примітно підкреслюється, що поняття «сприяння» потребує обережного й контекстного аналізу і його зміст не слід ототожнювати з будь-якою формою допомоги. Важливо з'ясувати, чи мала поведінка особи фактичний вплив на інтереси агресора, а також чи могла вона усвідомлювати наслідки своїх дій. У протилежному разі зберігається ризик кримінального переслідування за дії, які не були спрямовані проти України. Саме, без аналізу конкретних обставин, змісту інформації, мотивації, характеру зв'язку з агресором - можливе свавільне правозастосування. В даному випадку огляд містить істотне застереження: надто широке тлумачення «сприяння» без урахування наміру суперечить принципу правової визначеності й відкриває простір для зловживань. Паралельно у

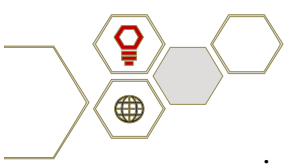
коментарі розмежовується зміст статей 111 та 111-2 КК України. Зазначається, що державна зрада передбачає наявність умислу завдати шкоди суверенітету чи обороноздатності держави. Якщо така мета відсутня, але дії об'єктивно сприяють агресору, застосування статті 111-2 є більш виправданим. Це дозволяє створити гнучкіший механізм правової реакції на гібридні загрози, котрі не обмежується лише свідомими формами участі у ворожій діяльності. У коментарі також робиться акцент на значущі тлумачення оціночних понять, здебільшого «публічне заперечення» чи «виправдовування збройної агресії». Наголошується, що оцінка таких висловлювань має базуватися не тільки на буквальному змісті, а й на їхньому фактичному контексті. Йдеться про необхідність розмежування між критикою державної політики і реальною інформаційною підтримкою агресора. У цьому бачиться прагнення зберегти баланс між захистом свободи слова й протидією дезінформації в умовах війни. Авторський колектив пропонує орієнтири для слідчих і судів. Серед яких всебічна оцінка обставин: від наявності зв'язку з агресором до масштабів сприяння, його наслідків і мотивації особи. Дана стратегія дає змогу уникнути формального застосування норми, підвищити якість кваліфікації та забезпечити дотримання як інтересів безпеки, так і стандартів прав людини. З урахування цього вагомим є не лише внутрішньодержавне бачення до кваліфікації дій, які підпадають під статтю 111-2 КК України, але й міжнародні аспекти, що мають суттєвий вплив на формулювання та застосування таких норм. Авторський колектив вказує на необхідність всебічної оцінки обставин справи, зокрема на виявлення зв'язку з агресором, масштабів сприяння агресії та наслідків таких дій. Такий підхід дозволяє уникнути формалізму в правозастосуванні, що принципово для забезпечення як ефективної боротьби з ворожою пропагандою, так і захисту прав осіб. Це сприяє збереженню балансу між захистом національної безпеки та дотриманням стандартів прав людини, також маючи важливе значення для правової стабільності та міжнародної репутації України. В даному випадку безумовну роль відіграє міжнародний аспект. Стаття у розділі «Вплив» про притягнення до відповідальності за державну зраду підкреслює [14], як суттєво

інтегрувати національне законодавство з міжнародними стандартами прав людини, зокрема в умовах військового конфлікту. У статті також порушується питання можливих наслідків для України в міжнародних судах, саме Європейському суді з прав людини, якщо буде визнано, що застосування статті 111-2 КК України може порушувати основоположні права осіб, таких як право на свободу вираження поглядів. Вагомо, щоб суди України під час розгляду таких справ ретельно враховували міжнародні зобов'язання країни та практику ЄСПЛ. З цієї точки зору, матеріал Української Гельсінської спілки щодо ЄСПЛ [18], є надзвичайно доречним для розуміння міжнародного контексту і потенційних наслідків для правозастосування в Україні. Він дозволяє оцінити, як міжнародні органи можуть трактувати дії, що кваліфікуються як сприяння агресору, і які механізми захисту прав людини можуть бути застосовані в міжнародних судах. Серед іншого, питання які стосуються політичних або воєнних злочинів, можуть бути піддані ретельному розгляду в міжнародних судах, що зобов'язує Україну враховувати міжнародні стандарти в процесі кримінального судочинства. Як наслідок, застосування статті 111-2 КК України потребує комплексного підходу, котрий поєднує внутрішньо-правові стандарти з міжнародними принципами, особливо у контексті гарантій прав людини. Важливо, щоб не відбулося порушень прав осіб через надмірно широке тлумачення норм, оскільки це може не лише призвести до несправедливих покарань, а й поставити під загрозу міжнародну репутацію України. Використання міжнародних досвідів та консультативних висновків ЄСПЛ може суттєво покращити якість правозастосування і забезпечити більш ефективний механізм балансу між безпекою і правами людини. Доречним доповненням до цього є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [15], який встановлює спеціальні умови реалізації прав осіб, які перебувають під фактичною владою окупаційної адміністрації, і має бути обов'язковим елементом комплексної правової оцінки їхніх дій.

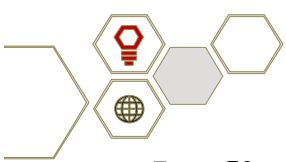
Висновок. Сукупність зазначених положень дає змогу сформулювати загальний висновок про суперечність наміру законодавця щодо впровадження статті 111-2 «Пособництво державі-агресору» до Кримінального кодексу України складній правовій ситуації, що породжує не лише правову невизначеність, а й суттєві ризики у правозастосуванні. Актуальні проблеми включають не лише колізійність між новими нормами і вже існуючими положеннями, а й надмірну криміналізацію певних видів діяльності. Це підкреслюють результати аналізу Законопроєкту 9069, який пропонує внести корективи до кримінального законодавства. Також, матеріали правозахисних організацій, таких як ZMINA [3] та Гельсінська спілка [18], вказують на суттєві ризики порушення прав людини в умовах війни, що можуть виникати внаслідок застосування цієї норми. Законопроєкт 9069 [4], робить акцент на необхідності внесення змін, стосовно уточнення критеріїв та обставин, які повинні враховуватись при кваліфікації злочинів, це дозволить уникнути надмірної криміналізації та зменшити правову невизначеність. Вказане також підтверджується рекомендаціями міжнародних організацій, окреме гарантування прав людини та забезпечення збалансованого підходу, який не призводить до порушення базових прав, таких як свобода слова та право на судовий захист. Особливо важливим є узгодження цієї норми з Законом України «Про національну безпеку України» [17], який визначає основні загрози національній безпеці та механізми протидії цим загрозам. Врахування положень цього закону допоможе звести до мінімуму правову невизначеність, яка виникає у результаті застосування статті 111-2 КК України, та забезпечити ефективний механізм розмежування злочинів, спрямованих проти національної безпеки, в рамках чіткої правової регламентації. Процес правозастосування, який базується на чинних положеннях, також викликає труднощі. Судова практика, яка включає низку рішень у справах, пов'язаних із державним зрадництвом та колаборацією, демонструє проблему недостатньої чіткості у визначенні критеріїв для відмежування різних видів злочинної діяльності. Судові рішення, як показано в рішеннях Верховного Суду України [9], вказують на труднощі в кваліфікації

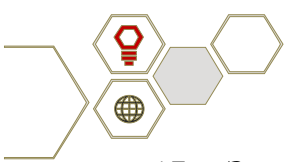
злочинів, які підвищують ризики судових помилок і можливість зловживання правом. Спираючись на це, доцільно запропонувати такі зміни: а). уніфікація підходів до кримінальної відповідальності за державну зраду, колабораційну діяльність і пособництво державі-агресору, щоб уникнути дублювання та підвищити правову визначеність. б). розробка чітких критеріїв для розмежування цих злочинів, що дозволить знизити ймовірність правових помилок. в). забезпечення гармонізації кримінальних норм з міжнародними стандартами прав людини, котрі враховують потребу у балансі між забезпеченням національної безпеки та захистом основних прав людини. Отже, визнання існуючих проблем і внесення змін до законодавства, передбачених Законом 9069, є необхідним для удосконалення кримінальної політики в умовах війни та забезпечення справедливості для громадян України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону // Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2 (18). URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2604/1/14.pdf>
3. Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його вдосконалення : аналіт. звіт. 2023. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/10/colaboration_web_ukr-1.pdf
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на окупованій території України» щодо особливостей діяльності на тимчасово окупованій території України від 08.08.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40204>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
7. Аналіз судової практики за статтями 111, 111-1, 111-2 КК України за 2016–2022 роки. URL: <https://justtalk.com.ua/post/analiz-sudovoi-praktiki-za-stattiyami-111-111-1-111-2-kk-ukraini-za-20162022-roki>
8. Хавронюк М. І. Державна зрада і диверсія: кримінальна відповідальність. Аналіз статей 86, 111, 113 КК України // Центр політико-правових реформ. 28.04.2022. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/kryminalna-vidpovidalnist-za-derzhavnu-zradu-i-dyversiyu/>
9. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 15.09.2022 у справі № 953/4502/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106252531>
10. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25.08.2023 у справі № 761/18386/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430160>
11. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 17.07.2023 у справі № 344/5495/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112221947>
12. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 19.12.2022 у справі № 953/7265/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107934917>
13. Шлапаченко В. М. Проблемні питання криміналізації пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК України) // Вісник кримінального судочинства. 2023. № 1–2. С. 164–172. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_1-2_23_231013_avt_2-164-172.pdf
14. Група впливу. Притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення колабораційної діяльності: аналіз діючого законодавства, практики його застосування та пропозиції по зміні законодавства : аналіт. записка. 2023. URL: <https://www.vplyv.org.ua/archives/7204>

15. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
16. Коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України / За заг. ред. О. І. Радченка. — Київ : Вид-во Ради України, 2024. URL: <https://radako.com.ua/wp-content/uploads/2024/09/radchenko-2024-kopiya-1.pdf>
17. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
18. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Чому заочні вироки колаборантам мають високі шанси на оскарження в ЄСПЛ? 2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/chomu-zaochni-vyroky-kolaborantam-maiut-vysoki-shansy-na-oskarzhennia-v-yespl/>